

Dr. Barabás Ábel.

1877—1915.

: Meghalt, váratlanul, megdöbbenő gyorsasággal. Időnk sincs a veszteségen gondolkozni s már ott állunk a sírja szélén, hogy átadjuk örökös hazájának és soha többet ne találkozzunk vele. Városunk utcáiról végleg eltűnt jellegzetes alakja; nem látjuk izgatott, gyors járását és mozgékony alakját, nem látjuk átszellemült arccal, fáradhatatlan szemmel keresni, kutatni valamit a világban; nem tűnik fel többé alakja a tanítványai előtt, nem hozzák többé szellemi termékeit sem a hazai, sem a külföldi lapok.

A régi bibliai énekes megrázóan énekel a halál költészetéről. Tudja, hogy meg kell halnia, azért elmegy meghalni. Bármi jó csillanjon a szemébe, ő csak erre az örökös útra megy. Barabás az új ember hitével és bizalmával sohasem gondolt a végre. Hányhatta a vihar csónakját akármily örvény felé, ott is az ő könnyű, bohém lelkének virágai gyönyörködtették az elmulás gondolata nélkül és úgy halt meg, mintha szép tervei, költői gondolatai, nemes lelke káprázatos álomba ringatták volna. Vagy az ő naiv, csodálkozó szive valami szépet látott meg a halálban és azért ömlött el arcán olyan megenyhítő, isteni kifejezés. Talán azt találta meg a halálban, amit az életben soha: a nyugalmat.

Barabás Ábel Verespatakon, Alsófehérmegyében született 1877 augusztus 19-én. Unitárius vallású családból származott, apja tanító volt s e legnagyobb fián kívül még számos gyermek eltartásának és nevelésének gondjait terhelte. Fiával az elemi iskolát szülővárosában végeztette el, majd Kolozsvárra küldte az unitáriusok ősi főgimnáziumába. A középiskolának nyolc éve megszakítás nélkül itt telt el, az eleven, jó eszű fiú mindig az első közt tartotta magát s az irodalmi dolgokban elég korán kezdte bontogatni szárnyait. 1896-ban tette le az érettségi vizsgálatot.

Az érett ifjú előtt új élet nyílt meg; s ő nem habozott a nyitva tartott kapún belépni. A kolozsvári egyetemen a filozófiai és nyelvtudományi szakra iratkozott be, tanár akart lenni. Legkedveltebb professzora Meltzl Hugó lett, akinek hatása nemcsak a német irodalomra nézve lett döntő hatású reá, hanem a magyarra is. Meltzl kurzusainak középpontja Goethe volt és magyar eszményképe Petőfi. Goethe világirodalmi nagysága elragadta a lelkét, Petőfit hasonló világirodalmi fontosságra emelni élete legfőbb feladatának tekintette. Ez a rajongó Goethe-Petőfi-kultusz magával ragadta Barabást is, mint Meltzl több más tehetséges tanítványát, de közülök kétségtelesen Barabás haladt a legtöbbre.

Ekkor azonban még az élet gondjai nem engedték biztos úton, határozott irányban haladni. A szegény emberek fátuma őt is hatalmában tartotta. Foglalkozás után kellett néznie és mi lehetett volna egyéb, mint újságíró. Talán egyéb kényszer nélkül is idehajtották volna korán fejlődő irodalmi ambíciói s fogékony lelkének sajátos berendezése. A lapokban különösen irodalmi, művészeti és színházi cikkei jelentek meg négy éven át 1896-tól 1900-ig. A hírlapírás el nem évülő nyomokat hagyott a Barabás lelkében. Olyan eleven, friss írási készséget nyert, hogy, stílusa akkor is figyelemreméltó, hatóságos könnyűnek tartjuk; írói ambíciói vég és határ nélkül megnövekedtek, de ha ez az ambíció a lehetséges határok közé vonult, még úgy is értékeset tudott alkotni; és lelkére odatapadt vagy, talán részben benne is volt az újságírók könnyű, finom bohémijája, de volt benne mindenkorra elég komolyság is. Mindkettőből haszna volt: az nem engedte soha a csüggedő kétségbeesésbe, ez pedig megóvta a bohémia végleteitől. Kétségtelennek látszik, ha Barabás megmarad az újságírói pályán és a kolozsvári kisszerű viszonyokból nagyobb körbe jut, e pályán folytonos haladásban lehetett volna része.

Kolozsvárt a tanári pálya több jóval kecsgettette, mint az újságírás. Figyelme tehát elfordult tőle, anélkül, hogy az újságírói készséget valaha elveszítette volna. 1900—1901-ben már nem annyira újságíró, hanem inkább dramaturg, a kolozsvári Nemzeti Színház dramaturgja, akinek kötelessége a színház igazgatójához benyújtott darabokról ítéletet mondani. Ez a megbízás kétségtelesen következménye helyesen és komolyan folytatott újságírói működésének. A következő évben már csak kizárólag nyelvi és irodalmi tanulmányokkal foglalkozott s 1903 elején hosszabb külföldi tanulmányútra ment. Utazni rendkívül szeretett és ha tehette, nem hagyott egy évet.

sem gyümölcsözés nélkül. Olasz és balkáni útjai jobbára üdülések voltak, a német földre tett kirándulásai komoly tanulmányútak. Ő maga tíz tanulmányútfjáról emlékezett meg, amelyeket német földre tett. Közülök csak kettő esik Ausztriára és nyolc Németországra s ezek mindenikében Weimar, Goethe városa foglalja el a főhelyet. E tanulmányútakat két ízben a vallás- és közoktatásügyi miniszter anyagi támogatásával és megbízásából, egy, ízben az unitárius egyház költségén tette meg, a többinek a kiadásait saját maga fedezte. Ezeknek az útaknak értékes eredményei nagyobb önálló művei és kisebb tanulmányai.

; Weimarban a nagy német költőnek, Goethének tanulmányozása foglalta el egész idejét, mellette csak *Nietzsche* kötötte le figyelmét, a nagy német filozófus. Talált összefüggő kapcsolatot Nietzsche és Goethe között és egész sor Petőfi-hatást vett észre Nietzschen. Impulzusokat, miket a Niatal Nietzsche a mindig fiatalnak maradó Petőfitől nyert. Goethéről két nagyobb önálló műve jelent meg; az egyikben (Goethes Wirkung in der Weltliteratur) Goethe világirodalmi hatását vizsgálja. Nem terjeszti ki azonban mindenre a figyelmét, különösebben csak a Faust hatását vizsgálja Byronra és Madáchra. Ez a fiatalkori s német nyelven kiadott munkája kapcsolatban áll a magyar irodalommal is, de a németek nagy Goethe-irodalma mellett sem vészett el nyomtalanul s annál inkább magára fordította az itthon levők figyelmét. Goethe-tanulmányainak köszönhetette, hogy a Kisfaludy-Társaság őt bízta meg a költő életrajzának megírásával. Ez az önálló studiumon alapuló magyar Goethe-életrajz 1911-ben jelent meg a *Költők és írók* című vállalatában a társaságnak s mint érdekes, vonzó olvasmányt szívesen olvassák olyanok, akik a nagy költő iránt érdeklődnek. A Barabás Goethe-munkássága azonban koránt sincs kimerítve ezzel a két munkával. Számtalan dolgozata foglalkozik még Goethével s alig találhatunk olyan tanulmányt tőle, amely a nagy német költővel valami vonatkozásban nem volna. Sajtó alá rendezve első sorban Goethe-studiumokat találunk, mind beszélő bizonyítékai a Barabás Goethe-rajongásának; tíz tanulmányát foglalta itt össze, amelyekben a Goethe-irodalom eddig kevésbé érintett tárgyaitól van szó. Se szeri, se száma azoknak a cikkeknek, tárcáknak, amelyeket a nagy német költőről írt. ;

; Nietzschére mostan terelődött a figyelme; 1906-ban hozta először kapcsolatba Petőfivel s később mind tovább és tovább kutatott ez irányban is. Megtalálta a kapcsolatot Nietzsche és kedvelt német költője, Goethe között is (Nietzsche ein Goetheaner). Az utóbbi évek zavaros

viszonyai nem engedték ez irányu munkásságát a befejezéshez közel juttatni. Sajtó alá rendezve maradt Nietzsche költeményeinek műfordítása, csak a nagyobb lapokban találunk belőle néhány mutatványt. Érdekes lett volna e kiadással kapcsolatos értekezése, amelyben — aminél gyakran mondogatta — Nietzschének a modern költészetre gyakorolt hatását igyekezett kimutatni. Halála talán nem döntött romba mindent s lehet alkalmunk ezt is nyomtatásban látni.

Külföldi tárgyú dolgozatai mellett a magyar irodalmat sem hanyagolta el Barabás. Első nagyobb műve a múlt század első felében működő írónknak. *Vas Gereben*-nek adja költőien megírt életrajzát, amely három év alatt két kiadást ért. Ez a munka mintegy kirándulás volt tőle a magyar irodalom terén, mert szivesebben tartózkodott a maga szűkebb területén, ahol *Petőfit* találjuk, vagy olykor *Madáchot*, akivel ifjúkori Goethe-tanulmányában is találkozunk. Több kisebb dolgozatot készített Petőfiről, de nemsokára az a terv érlelődött meg benne, hogy egy monumentális életrajzot ír Petőfi életéről, költészetéről, irodalomtörténeti fontosságáról. Kétségtelenül nagy munkának indult az elkészítendő öt kötet, de csak az elsővel készült el, amelyik 1907-ben meg is jelent. Ez az életrajz érdekesebb, mindenekfelett népszerűbb olvasmány a nagyközönségnek, mint Ferenczynek tudományos, filológiai pontossággal megírt Petőfi-életrajza, a felépítése is művészebb, de nem szerencsés a Taine-féle irodalomtörténeti jelmélet szigorú keresztülvitele miatt és ezért sok gáncs is érte. Petőfi életrajzát németül is ki szándékozott adni mintegy husz ívnyi terjedelemben, de az már csak terv maradt. Rehabilitálni igyekezett Petőfit a *Felhők*-ért is. Gyulai Petőfinek erről a versciklusáról nem tudott semmi jót mondani és utána az irodalomtörténetírók sem. Ugy látszik, hogy Barabás figyelme a Nietzsche-kutatásai terelték Petőfi filozófiai költészetére. Elég érdem lesz a részéről az is, hogyha a kutatók figyelme erre az elhanyagolt térre kiterjed. Mesterének, Meltzinek hű tanítványa maradt, kiadta az ő Petőfi tanulmányait, összegyűjtötte a Petőfi-könyvtár tizedik füzetében. Ugyancsak a Petőfi-Könyvtárban adta hosszú idő múlva ismét összegyűjtve a *Felhőket* is. Kisebb irodalmi tanulmányainak száma kitesz negyvenet és úgy jelentek meg, mint német és külföldi irodalmi tárgyú dolgozatai: magyar, német, angol, francia nyelven, ezeknek a nemzeteknek legkiválóbb lapjaiban és folyóírataiban. Kiváló érdeme marad, hogy a külföld előtt idegen tárgyú dolgozataival is magyar ember léteire tekintélyre tudott szert tenni, magyar

tárgyú munkáival pedig igyekezett a külföld figyelmét állandóvá tenni nemzetünk iránt. Ugyanígyen célt szolgáltak azok a dolgozatai, amelyek az irodalom határain kívül esve, a magyarság történeti múltjával, jellemével, hivatásával foglalkoznak.

Kétségtelenül igen terjedelmes a Barabás írói működése. Szomorúan kell az érem másik oldalára gondolni: ez a nagy munka nem talált nálunk elég méltánylásra. Sok kicsinyeskedés, sok gáncs kísérte. A tudósok köre teljesen elzárkózott előle. Az bizonyos: a Barabás alkotó tehetsége inkább művészi irányban volt megalkotva és semmi közösséget nem mutat a ma tudományosnak elismert filológus lélekkel és eljárási móddal. Talán, ha nem sértették volna annyira az önérzetét a tudományos világ kritikái, tudott volna hozzájuk közeledni, így azokon a határokon kívül maradt és büszke, fölényes lenézéssel nézett a maga útján. Működése több tekintetben szerencsésen hidalja át a nagyközönség derült, napsugarasabb és a tudomány rideg világa között tátongó űrt. Ilyen fajta munkásságot még ma sem tudunk kellően megbecsülni.

Barabást 1903-ban választotta meg tanárának a kolozsvári unitárius főgimnázium s azóta állandóan itt működött. Öt év óta a teológiai intézetben is tanította a német nyelvet. A gimnázium gyászjelentése igen jellemzően foglalja össze tanári és irodalmi működése érdemeit: »Kollégiumunk egyik lelkes és buzgó tanárát, tanári testületünk feledhetetlen kartársát, az ifjúság megértő és szerető atyai barátját, irodalmunk jónevű művelőjét, a magyarság becsületének a külföldön is fáradhatatlan hirdetőjét és teremtőjét siratjuk elhunyt társunkban.«

Még a nagy háborús évben sem tudott munka nélkül lenni. Az izgalmak miatt komolyabb írói munkához hiányzott az elhatározás s inkább aktuális dolgokhoz fogott. Lelke még leginkább költői tevékenységben találta magát. Háborús szonettjeit nem régen a Petőfi-Társaságban olvasták fel s összegyűjtve egy kötetben fognak napvilágot látni. Milyen kár, hogy az új évben Barabás ezt már nem érthette meg.

A tavasz eljött és kinyitotta virágait, a virágok meg termésbe mentek át; a Barabás lelke mindig virágos tavasz volt, ahol tervek és dalok fakadtak. Az élet hidege, fagya sokat kioltott belőle, de semmi baj, semmi szerencsétlenség nem tudott benne úgy pusztítani, hogy valami ne maradjon belőle. És végre a könyörtelen halál egy csapásra mindent kioltott. Az eszmék és tervek elhaltak, fantáziája nem csapong a magyar és német irodalom

mezőin, sem a művészet terén, nem bolyong e hazában, a német birodalom nagy városaiban sem, dal nem fakad a néma ajkakon s nem kívánhat költőt, aki igaz lélekkel a mi lelkünket énekelje a világesemények nagy forgatagában.

Dr. Borbély Ferenc.

KÜLÖNFÉLÉK.

Pályázat Benczédi Gergely élet- és jellemrajzára.

Tisztelt Szerkesztő Úr!

Az emberek, az élet relatioi szerint, a szülőkön kívül mások iránt is bizonyos fokú hálával tartoznak, azonban igen gyakran erkölcsileg gyöngék ezt beismerni. Sőt a hátátlanság gondolatát is inkább elviselik, csakhogy mások hálaárakötelezetteknek ne tekinthessék őket.

Én a lehetőség szerint hálaérzésemet igyekeztem ápolni azok iránt, akikkel szemben jóindulatuk és pártfogásuk folytán hálaárakötelezettnek kell, hogy érezzem magamat és bizom erkölcsi érzésem szilárdságában, hogy mások iránt tartozó hálaérzésemet a jövőben is hivalkodás nélkül kifejezésre juttathatom.

Azok között, akikkel szemben hálaérzésemet ápolgatom, a legelsőkhöz tartozott boldogemlékeztető tanárom: *Benczédi Gergely*, aki diák éveimben nemcsak atyai pártfogóm, hanem valósággal vezetőm, irányítóm volt. Ez az önzetlen jósága diákéveimmel nem ért véget. Egyetemi éveim alatt sem vette le rólam gondoskodó figyelmét.

Amikor az ifjúsági mozgalmak rendén a vezetők közé sodródtam, bölcs élettapasztalattal figyelmeztetett, hogy a vagyon nélkül vezetőszerphez jutott fiatal emberek — ritka és kevés kivétellel — vagyonilag és erkölcsileg lejtőre jutnak rendszerint.

Megértettem intelmének mélységét s útmutatása szerint a csendes munka embere lettem.

Évek mulva, amidőn Kolozsvárra visszakerülve szeretetének melegét újból éreztem, arra ösztönzött, hogy az egyház érdekében is lehetne valamit dolgoznom. Reá mutatott nagynevű apósa: *Mikó Lőrinc* egyházi munkáira és a kéziratok átadásával megjelölte, hogy az unitárius egyházjog terén kellene a hiányokat pótolgatni.

Bírói nagy elfoglaltságom mellett lapozgattam a sárga foliánsokat s ezek eredményeként kerültek sajtó alá a „Keresztény Magvető“-ben:

- a) A vallás, erkölcs és jog;
- b) Alaptörvények az unitárius egyházjog köréből;
- c) Unitárius egyházi törvények a papválasztásról című dolgozataim.

A gyakorlati és tájékozatlan jogászok részére az „Erdélyrészi Jogi Közöny“-ben részletesen ismertettem egyházunk szervezetét is.

A munkák az egyházát annyira szerető pártfogóm: néhai Benczédi